

Kápolnai Iván (1925–2014)

1925. június 8-án született Mezőkövesden. Az apai ágon gömöri, az anyain Árva megyei ösöktől származott. A szülővárosában letett érettségi után a fővárosban lett joghallgató. A tudományegyetemen kiváló tudósoktól, többek között *Laky Dezsőtől*, *Kornis Gyulától*, *Mályusz Elemérettől*, *Szekfü Gyulától* és *Horváth Jánostól* tanulhatott. 1948-ban summa cum laude doktorált. Felsőfokú francia, német és orosz nyelvismerete mellett angolul, olaszul és szlovákul is olvasott.

Pályáját a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) központjában kezdte, és a hivatal könyvtárából vonult nyugdíjba, de a köztes évtizedeket döntően a Keleti Károly utcától távol töltötte. 1948-ban Laky Dezső ajánlásának köszönhetően került a KSH-ba, *Mádai Lajos* büntügyi statisztikai csoportjába. A fordulat évének eseményei azonban őt sem kímélték: néhány hónap után elbocsátották, kisvártatva visszavették, de 1950 januárjában újból felmondták állását. (Személyes világnézetét sosem titkolta, de nem is titkolhatta: már tizenhét éves korában tagja lett a Szent István Társulatnak.) 1950 után a Gránit Csiszolókorong- és Kőedénygyárban helyezkedett el, ahol statisztikusként, tervekészítőként, végül üzemgazdászként dolgozott. 1963–1964 folyamán a Finomkerámiaipari Országos Vállalat nemzetközi kapcsolatait és KGST-ügyeit felügyelte. 1964-ben az Építésgazdasági és Szervezési Intézetbe került; nyolc évig volt az intézmény tudományos munkatársa. 1972-ben vette fel harmadszor a KSH, ahol az Igazgatási és költségvetési főosztályon a külföldi országok statisztikai rendszerének és a külföldi

statisztikai szervezetek felépítésének ismertetését kapta fő feladatául. 1974-ben a hivatal könyvtárának tudományos főmunkatársa, 1977-ben olvasószolgálati osztályvezetője lett. Innen vonult nyugdíjba 1983-ban.

Kápolnai Iván egész élete során hitt az írott szó erejében. Kedves és gyakran emlegetett szerzőihez, *Jean Fourastiéhoz* és *Horváth Róberthez* hasonlóan sokoldalú és termékeny tudós volt. Publikációinak száma háromszáz körülire tehető. A cikkek publikálásával nyugdíjas korában sem hagyott fel, egészen 88 esztendőig minden évben jelent meg írása valamelyik szaklapban, tanulmánykötetben. Gondolatait igyekezett minél szélesebb rétegekhez eljuttatni: munkái a magyar folyóirat- és könyvtermés lehető legszélesebb válogatását fogják át. Írt a statisztikatudomány lapjaiba (a *Statisztikai Szemlébe*, a *Területi Statisztikába*, a *Demográfiába*, az *Ipari és Építőipari Statisztikai Értesítőbe*), a helytörténetírás és a határterületek meghatározó folyóirataiba (a *Honismeretbe* és a *Matyófldőbe*, valamint a *Valóságba*, a *Hitelbe*, a *Magyar Nyelvőrbe*, az *Iskolakultúrába*, a *Könyvtári Figyelőbe*, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatásba*, a *Levéltári Szemlébe* és az *Agrártörténeti Szemlébe*). Cikkeiben igyekezett felhívni a kutatói közönség figyelmét a KSH akkoriban bizalmasan kezelt adatgyűjtéseire.

Munkásságát egyszerre hatotta át a tény-szerű számadatokhoz való vonzódás és a példaképek megismerése, megismertetése. Több tucatnyi nekrológot, életrajzot, visszaemlékezést írt ismert és kevésbé ismert tudósokról, művészekről, alkotókról. Monográfiát

szentelt *Barsy Gyulának* és *Móricz Miklósnak*; több tanulmányban értekezett *Bél Mátyás* életéről és munkásságáról; a *Grafikon* című lapban portrészorozatban emlékezett meg a kiemelkedő magyar statisztikusokról. Egyik utolsó, a *Demográfiában* megjelent írásában *Mádai Lajos* életútját mutatta be, és általunk ismert utolsó kézírata is az ő szakmai életművét dolgozta fel bibliográfia formájában.

Több mint fél évszázadon át foglalkoztatta szűkebb pátriájának története. Indulásától fogva részt vett a *Matyóföld* című periodika szerkesztésében. 1958-tól folytatott, ez irányú kutatásainak eredményeit fő művébe, a „Mezőkövesd és környéke” című monumentális, kétkötetes monográfiába sűrítette. Ennek kézírata, amelyet szerzője eredetileg a *Kovacsics József* által tervezett „Város és környéke” sorozatba szánt, másfél évtizedig várta kiadóját, míg a KSH Levéltár közzétette. A kvantitatív helytörténetírásnak ez a mesterműve több évszázadra visszamenően képet ad Dél-Borsod népességtörténetéről, felekezeteiről, nemzeti-segeiről, iskolázottsági, művelődési, foglalkoztatási és lakáshelyzetéről, valamint gazdálkodási viszonyairól.

Iparstatisztikai és építőanyag-ipari tanulmányokban a közép-, délkelet- és nyugat-európai országok szilikátiparának termelésével és külkereskedelmi forgalmával foglalkozott. Közgazdasági cikkeiben piackutatási, gazdasági növekedési és energiakérdésekről írt.

Történeti statisztikai, népesség-, orvos- és irodalomtörténeti tárgyú cikkei, könyvfejezetei ugyancsak megjelentek.

Utolsó húsz évében a nagyobb elismerések is elérték. 1997-ben megkapta a Fényes Elek-emlékérmét; szülővárosa 1992-ben Pro Urbe Mezőkövesd díjjal, 2013-ban díszpolgári címmel tüntette ki.

Kápolnai Ivánnak nem adatott meg, hogy egész életét a kutatásnak és az ismeretterjesztésnek szentelje. A gyakori és kényszerű munkahely- és munkakörváltások olykor meglehetősen távol vetették a szívének legkedvesebb témáktól. Ő azonban minden területen igyekezett megtalálni azt az értéket, ami egy értelmi-ségi, gondolkodó embert foglalkoztathat, és amit megoszthat másokkal.

Kápolnai Iván személye és munkássága követendő példakép minden alkotó statisztikus, társadalom-, helytörténész és könyvtáros számára. Ahogyan ő kereste egész élete során azokat a gondolkodókat, akikre felnézhetett, és akik mércét jelenthettek számára, úgy szemlélhetjük mi is életművét.

Lencsés Ákos,

a KSH Könyvtár osztályvezetője

E-mail: Akos.Lencses@ksh.hu

Rózsa Dávid,

a KSH Könyvtár főigazgató-helyettese

E-mail: David.Rozsa@ksh.hu

A STATISZTIKAI SZEMLÉBEN MEGJELENT TANULMÁNYAINAK GYŰJTEMÉNYE

KÁPOLNAI I.: Arany János és a statisztika. 1967. évi 10. sz. 1010–1022. old.

KÁPOLNAI I.: Emlékezés Bél Mátyásra. 1984. évi 10. sz. 1009–1018. old.

KÁPOLNAI I.: A Gazdaságstatisztikai Tájékoztatóról. 1989. évi 7. sz. 722–724. old.

KÁPOLNAI I.: Beszámoló egy ausztriai tanulmányútról. 1989. évi 10. sz. 933–936. old.

KÁPOLNAI I.: Mezőkövesd város és környéke népessége, 1746–1990. 1992. 12. sz. 1053–1067. old.

KÁPOLNAI I.: A finomkerámia-ipari termékek külkereskedelme és felhasználása, 1949–1970. 1997. évi 3. sz. 204–260. old.

JENEY A.-NÉ – KÁPOLNAI I.: A XIX. századi vallásonkénti népmozgalom Dél-Borsodban. 2000. évi 8. sz. 630–649. old.

KÁPOLNAI I.: A statisztikus Móricz Miklós. 2008. évi 2. sz. 165–184. old.